

Nee tegen oorlog en *free Palestine*.” Toen Javier Bardem (57) in maart de Oscar voor Beste Buitenlandse Film mocht uitreiken, maakte hij van de gelegenheid gebruik om zich uit te spreken over het lot van de Palestijnen. Op zijn revers droeg hij een grote pin met daarop de woorden ‘*No a la guerra*’, die hij 24 jaar eerder voor het eerst opspelde toen hij protesteerde tegen de Irak-oorlog.

Twee maanden na de Oscar-ceremonie stond Bardem op de rode loper van Cannes, waar hij *El ser querido* – of *The Beloved*, zoals de internationale titel luidt – kwam voorstellen. In die film van Rodrigo Sorogoyen speelt hij een succesvolle maar tirannieke filmregisseur die zijn vervreemde dochter cast in zijn nieuwste film, een beslissing die leidt tot spanningen en agressieve uitpattingen op de set.

Op de persconferentie na de première hekelde Bardem de ‘toxische mannelijkheid’ van zijn personage – en van drie specifieke wereldleiders. “Meneer Trump en meneer Poetin en meneer Netanyahu, die kerels ‘met grote ballen’ die zeggen ‘Mijn lul is groter dan de jouwe, en ik ga je helemaal platbombarderen’: het is verdomd giftig mannelijk gedrag dat duizenden doden veroorzaakt, dus ja, we moeten erover praten. En ik denk dat we erover praten... We zijn

ons er gelukkig meer van bewust, want pakweg twintig jaar geleden was dit iets waar niemand aandacht aan zou besteden als een probleem.”

Bardem weet waarover hij spreekt, want zeker in Hollywood heeft de acteur een reputatie voor gewelddadige, agressieve en angstaanjagende personages. Van een moordzuchtige psychopaat in *No Country for Old Men* (2007) tot een flamboyante, machistische drugdealer in *The Counselor* (2012), en van een heerlijk schrikwekkende Bond-schurk in *Skyfall* (2012) tot een ondode zeekapitein met als bijnaam ‘El Matador del Mar’ in *Pirates of the Caribbean: Dead Men Tell No Tales* (2017). *Skyfall*-regisseur Sam Mendes vertelde ooit dat Bardem acteert alsof “hij een onontplofte bom in zich draagt”.

Zelfs kijkers van het kleine scherm zijn niet meer veilig voor Bardems personages: nadat hij in de Netflix-hit *Monsters: The Lyle and Erik Menendez Story* de dominante vader speelde, die door zijn zoons van seksueel misbruik wordt beschuldigd, schittert hij nu op Apple TV+ in de minireeks *Cape Fear*, een remake van Martin Scorseses film uit 1991 (die op zijn beurt een remake was van een film uit 1962). Bardem speelt, in navolging van Robert De Niro en Robert Mitchum, Max Cady, een ex-gevangene die

vastbesloten is wraak te nemen op zijn advocaat (Amy Adams).

Bij Javier Bardem zit het acteren in het bloed, en hij is al sinds zijn jeugd diep vertrouwd met machismo én met dictators. “Ik heb de *toxic male world* van dichtbij meegemaakt”, vertelde hij in *The New York Times*. “Ik heb er deel van uitgemaakt in de zin dat ik in de jaren 70 en 80 in Spanje ben opgegroeid.”

ALLEENSTAANDE MOEDER

Bardem werd in 1969 geboren op Gran Canaria, toen Franco nog de plak zwaaide in Spanje. Zijn moeder, Pilar Bardem, was een populaire actrice en verliet zijn vader toen hij wet verboden in het ultra-katholieke Spanje.

Haar baan en haar rol als alleenstaande moeder maakten een diepe indruk op de jonge Bardem. “Mijn grootouders waren acteurs in een tijd waarin acteurs niet in gewijde grond begraven mochten worden omdat ze als ketters en homoseksuelen werden beschouwd”, herinnerde hij zich in een interview met *GQ*. “Mijn moeder, die haar hele leven acteerde, werd een prostituee genoemd. Toen ik klein was, zag ik hoe straatfascisten haar achtervolgden en bedreigden.”

Met zijn vader, van wie hij later zei dat die zich gewelddadig gedroeg tegenover zijn moeder, had de jonge Bardem een moeilijke relatie, zeker toen hij op zijn 19de zijn filmdebuut maakte in *Las edades de Lulú* (1990) van Bigas Luna, waarin hij een mannelijke prostitué speelde met vrouwen én mannen als klant. “Hij schaamde zich voor mij als zoon”, vertelde hij in *The New York Times* over zijn vader. Hun relatie verbeterde een beetje toen Bigas Luna hem opnieuw castte als een stierenvechter in het erotische *Jamón jamón* (1992). “Het was vechten en vrouwen. En hij kwam weer bij me terug, en hij was ontzettend trots op het feit dat ik acteur was.”

In *Jamón jamón* acteerde Bardem ook voor het eerst met de toen 16-jarige Penélope Cruz; enkele jaren later speelden ze allebei in Pedro Almodóvars *Carne trémula* (1997), al delen ze in die film geen scènes. Cruz’ personage bevalt in de openingsscène op een Madrileense bus: ze wordt bijgestaan door een oudere vrouw, vertolkt door Pilar Bardem.

Noem het gerust een vorm van profetische casting, want Cruz werd later de moeder van Pilars kleinkinderen: op de set van Woody Allens *Vicky Cristina Barcelona* (2008) kwamen Cruz en Bardem elkaar weer tegen, en begonnen ze een relatie. “Ze

Javier Bardem, geweldenaar op het scherm en vredesactivist ernaast

‘Aan de kaak stellen wat ik verkeerd vind is mijn recht’

Als een dictatoriale regisseur in de Spaanse film *The Beloved* en een wraaklustige crimineel in de Apple TV+-reeks *Cape Fear* toont Javier Bardem andermaal zijn talent om angst aan te jagen. Maar naast de set zet de Spaanse acteur zich volmondig in voor de goede zaak, van Palestina tot de Westelijke Sahara. ‘Het zit in mijn bloed.’

EWOUDE CEULEMANS

Javier Bardem in *The Beloved*, met Victoria Luengo.

© CHERRY PICKERS

‘Ik heb de toxic male world van dichtbij mee-gemaakt, want ik ben in de jaren 70 en 80 in Spanje opgegroeid’

is een vrouw bij wie ik me zo gezegend voel dat ik de kans heb gehad om op hetzelfde moment, op dezelfde plek in het leven te zijn”, aldus Bardem in *Variety*. Ze trouwden in 2010 en hebben twee kinderen, een 15-jarige zoon en een 12-jarige dochter.

Bardem en Cruz acteren regelmatig samen, in films als *The Counselor*, *Loving Pablo* (2017) en Asghar Farhadi’s *Everybody Knows* (2018). Ze zijn ook respectievelijk de eerste Spaanse acteur en de eerste Spaanse actrice die een Oscar wonnen: Cruz werd in 2009 bekroond voor haar rol in *Vicky Cristina Barcelona*, Bardem een jaar eerder voor zijn rol in *No Country For Old Men*. Hij droeg zijn prijs, in het Spaans, op aan zijn moeder. “Dit is voor jou, voor jouw grootouders, voor jouw ouders Rafael en Matilde. Dit is voor alle Spaanse acteurs die, net als jij, waardigheid en trots naar ons vak hebben gebracht.”

ENGELS LEREN

Na *No Country For Old Men* liet Bardem zich in Hollywood eens te meer opmerken met *Skyfall*, de James Bond-film waarin hij als Raoul Silva een *Bond villain* voor de eeuwigheid neerzette: de scène waarin hij een gevangen genomen 007 op een haast homo-erotische manier ondervraagt, is er eentje voor de eeuwigheid. Nadien combineerde hij auteursfilms als Alejandro González Iñárritu’s *Biutiful* (2010), waarvoor hij opnieuw voor een Oscar werd genomineerd, met spektakelblockbusters als *The Little Mermaid* (2023), waarin hij King Triton vertolkte, en de *Dune*-franchise, waarin hij de religieuze Stilgar speelt - deel drie komt er in het najaar.

Maar een carrière in Tinseltown was allesbehalve een vanzelfsprekendheid voor Bardem. Enerzijds omdat hij heel selectief was: hij bedankte Steven Spielberg voor het aanbod om in *Minority Report* (2001) te acteren, omdat hij, naar eigen zeggen, zichzelf niet over daken zag rennen. Maar hij vond ook dat hij het Engels niet voldoende machtig was.

Het waren acteur John Malkovich en regisseur Julian Schnabel die hem overhaalden om de oceaan over te steken. Schnabel gaf hem de hoofdrol in *Before Night Falls* (2000), een biopic over de Cubaanse dissident Reinaldo Arenas, en Malkovich benaderde Bardem eerder al met de vraag om mee te spelen in zijn regiedebuut *The Dancer Upstairs* (2002). Bardem was “gechoqueerd” door het aanbod, vertelde hij destijds aan de BBC, omdat hij nauwelijks Engels sprak. “Hij zei: ‘Nee, ik wil jou. Maak je geen zorgen, je leert wel Engels, je kunt het.’ Hij straalde zoveel zelfvertrouwen uit.”

Ondertussen debuteerde Bardem al in het Engels in *Before Night Falls*, een rol die hem zijn eerste Oscar-nominatie opleverde. “Ik bleef maar zeggen: ‘Ik kan het niet, ik kan het niet, ik spreek geen Engels.’ En op een dag werd ik wakker en zei ik: ‘Wat ben ik in godsnaam aan het doen? Dit is een geweldige rol. Wat ben ik aan het doen? Leer Engels.’ Dus dat heb ik gedaan.”

Vrijwel meteen gebruikte Bardem dat Engels, en de aandacht die een doorbraak in Hollywood met zich meebrengt, om onrecht aan te kaarten. In promo-interviews voor het politiek getinte *Before Night Falls* hekelde hij al de oorlog die George W. Bush was gestart in Irak. “In deze moderne wereld is er een sheriff genaamd George Bush die de slechteriken wil uitschakelen, net als in een slechte westernfilm, maar niet iedereen is slecht”, stelde hij tegenover de Britse openbare omroep. “*What the fuck is that?* Het leven is toch iets ingewikkelder dan dat.”

Sindsdien heeft Bardem nooit meer echt gezwegen. “Ik heb altijd het gevoel gehad dat er microfoons en opnameapparatuur zijn die mijn stem opnemen,” zei Bardem onlangs in *Variety*, “en ik heb het recht om aan de kaak te stellen wat ik verkeerd vind.”

In Spanje liep hij, samen met onder meer Pedro Almodóvar, mee in de protesten tegen de deelname van het Spaanse leger in de oorlog in Irak. Later trok hij de straat op tegen de regering van de rechtse Mariano Rajoy, toen het land in 2012 in een economische crisis verkeerde. “Ik heb altijd bij de straat gehoord en dat zal altijd zo blijven”, zei hij in *GQ*. “Het zit in mijn bloed. Ik sta er niet bij stil. Ik ben echt trots op dit land: mensen zeggen wat ze voelen, totdat er naar hen wordt geluisterd.”

Bardem heeft zich ook meermaals uitgesproken voor het lot van de Sahrawi, een volk dat leeft in de Westelijke Sahara - een betwist gebied dat tot 1975 een Spaanse kolonie vormde, en nu bezet wordt door Marokko. Hij produceerde en vertelde de documentaire *Sons of the Clouds: The Last*

Bardem: ‘De kerels die zeggen ‘Mijn lul is groter dan de jouwe en ik ga je platbombarderen’: het is verdomd giftig mannelijk gedrag dat duizenden doden veroorzaakt.’
© RYAN JAMES CARUTHERS/NYT

Als wraakzuchtige ex-gevangene in de miniserie *Cape Fear*.
© APPLE TV

Colony (2012) en ondertekende afgelopen jaar een petitie tegen de opnames van Christopher Nolans epos *The Odyssey*, die deels daar plaatsvonden.

“Al vijftig jaar bezet Marokko de Westelijke Sahara en verdrijft het de Sahrawi-bevolking uit hun steden”, leest de petitie. “Dakhla is daar een van; de Marokkaanse bezetters hebben de stad omgevormd tot een toeristische bestemming en nu tot een filmset, altijd met het doel de Sahrawi-identiteit van de stad uit te wissen.” Het lot van de Westelijke Sahara is ook een thema in *The Beloved*, waar Bardems personage een film draait die zich daar afspeelt. (De opnames vonden plaats in Fuerteventura.)

Maar bovenal gebruikt Bardem zijn platform om het onrecht in Gaza aan te kaarten. Bij de uitreiking van de Emmy’s, vorig jaar, gaf hij aan dat hij “niet kan werken met iemand die de genocide rechtvaardigt of ondersteunt”. Onder de naam ‘Film Workers for Palestine’ ondertekenden hij en een duizendtal andere mensen uit de filmindustrie, onder wie Mark Ruffalo,

Tilda Swinton en Emma Stone, een open brief waarin ze zeggen niet te zullen samenwerken met festivals, cinema’s, zenders en productiebedrijven die “betrokken zijn bij de genocide en het apartheidbeleid tegen het Palestijnse volk”.

ZWARTE LIJST

De open brief werd onder meer in de ban geslagen door Paramount, en Bardem beseft maar al te goed dat zijn activisme hem in Hollywood niet altijd in dank wordt afgenomen - zo verloor actrice Susan Sarandon haar agent, nadat ze zich had uitgesproken over het lot van de Palestijnen. “Dat toont hoe verkeerd dit hele systeem is. Zij was een van de eersten die zich daarover uitsprak en ze werd professioneel gestraft”, hekelde Bardem in *Variety*. Hij weet dat hij zelf ook werk misloopt. “Ik heb dingen gehoord: ze zouden je bellen over dat project, maar dat gaat niet door. Of: dit merk zou je vragen voor de campagne, maar dat kan nu niet. Het geeft niet. Ik woon in Spanje. Amerikaanse studio’s zijn niet de enige optie.”

Bovendien merkt Bardem dat het collectieve activisme zijn vruchten afwerpt. “Sommige mensen zullen je op een zwarte lijst zetten. Ik kan je niet zeggen of dat waar is of niet - ik beschik niet over de feiten. Waar ik wel feiten over heb, zijn de nieuwe mensen die je bellen omdat ze je bij hun project willen betrekken. Dat geeft me het gevoel dat het narratief dat al zo lang wordt gehanteerd aan het veranderen is.”

Dat bleek ook tijdens de Oscar-uitreiking: een kleine halve eeuw geleden werd de Britse actrice Vanessa Redgrave nog uitgejouwd omdat ze van op het podium het beleid van “zionistische schurken” in Palestina hekelde. Bardem verwachtte in maart dezelfde reactie - “Ik was klaar voor boegeroep” -, maar in plaats daarvan “was de reactie in de zaal applaus.”

Cape Fear, vanaf vrijdag op Apple TV+. *The Beloved* speelt nu in de bioscoop.

